

ליל שבת קדש פרשת וירא תשע"ט

מצויים בנקים שונים המציעים לצעירים להפקיד משכורות בבנק וליהנות מפטור מעמלות לתקופה מסוימת, ויש לעיין האם אין בזה חשש רבית שהרי הבנק נותן טובת הנאה השווה כסף עבור המשכורת שמופקדת אצלו, ונמצא לכאורה שעבור ההלוואה שהלקוח מלווה לבנק מקבל הוא טובת הנאה בפטור מעמלות. ואף שיש בבנק היתר עיסקא וכאשר הוא נעשה כדת הוא מכסה על חששות אלו, אמנם ישנם הרבה שמשדלים מאוד להימנע ככל האפשר מהסתמכות על היתר עיסקא, ולגביהם יש נפק"מ בהאי דינא אם יש בו חשש רבית.

ואף שההטבה של הפטור מעמלה אינה מותנת כלל בזה שהלקוח ישאיר את כספו בבנק, ואם יוציא את כספו באותו יום שבו נכנסת המשכורת או שהיה ביתרת חובה העולה על סך המשכורת, נמצא שלא הלווה לבנק כלל, וא"כ אין ההטבות מותנות כלל בזה שהלקוח ילווה כספים לבנק. י"ל דמטעם זה אכן אין זו רבית קצוצה, אבל בודאי שיש כאן רבית שאינה קצוצה, דכל מטרת הפטור מעמלות הוא משום שרוב הלקוחות אכן משאירים את המשכורת שלהם בבנק ונותנים בזה לבנק הלוואה שהבנק נהנה ממנה.

ד. ויש שרצו לטעון שאין בדבר חשש משום שעל פי דיני ממונות השירותים שהבנק נותן למלווה הם חובת הלווה, שהרי קיימא לן בחו"מ סי' ל"ט סי' י"ז שהלווה משלם את שכר הסופר והשטר וכו'. ועוד שכל הלוואה שבעולם היא לטובת הלווה ואינו בדין שהלווה יבקש שכר כל שהוא על כך שהוא מקבל הלוואה, וכיון שכן נמצא שהפטור מהעמלות אין בו רבית כלל כיון שעצם תביעת התשלום עבור העמלות בטעות יסודה.

אמנם הדברים צ"ע, שהרי בשונה מכל הלוואה רגילה הנעשית בין שני אנשים, הלוואה לבנק הוא תועלת גם למלווה, שהרי אין רצונו שכספו יהיה בביתו מוטמן בקרקע, אלא הוא חפץ בזה שהמעות יהיו שמורות בבנק וגם הוא נהנה הרבה משירותי ונמצא שאין לראות את הבנק כלוה בעלמא שהנאה היא רק של הלווה ולא של המלווה.

ועוד שיש בבנק שירותים נוספים שאדם מקבל בגלל היותו לקוח בבנק, וכל זה הם דברים שאין הבנק חייב לספק אותם ללקוח כלל, וכגון כרטיס אשראי והשימוש בשירותי המחשב של הבנק וכהנה וכהנה, ואף שגם על כרטיס האשראי הם גובים תשלום, מ"מ מי שאינו לקוח בבנק אינו זכאי לקבל שירותים אלו כלל, נמצא שתשלומי העמלות כוללים הטבות נוספות שהלקוח מקבל, ואלו דברים שאינם חובת הלווה.

וא"כ כיון שפעולות אלו אין אנו מתייחסים אליהם כחובת הלווה אלא הם דברים שניתנים לכל לקוח תמורת דמי העמלה שהוא משלם, ואם הבנק פוטר את הלקוח מתשלום זה, נמצא שנתן ללקוחות טובת הנאה גמורה. [וכן הסכים מו"ר הגר"ש גלבר שליט"א].

ה. הסומכים על היתר עיסקא שנעשה כדת יכולים ליהנות מפטור זה מעמלות.

א. הנה לכאורה בפשטות יש בדבר משום רבית, שהרי תמורת הפקדת המשכורת שהיא הלוואה לבנק, מקבל הלקוח פטור מעמלות שהוא טובת הנאה ויש בדבר משום רבית. וזה פשוט דאף שלפי תנאי ההתקשרות עם הבנק יכול הלקוח למשוך את כספו בכל עת, מ"מ כל זמן שלא משך את כספו מוגדר הכסף כהלוואה לבנק.

ב. והנה יש שרצו לטעון שכיון שלפי דברי כמה מפקידי הבנק מטרת הבנק בפטור מעמלות היא אך ורק כדי לצרף לקוחות שבעתיד ישארו לקוחות נאמנים של הבנק ואז הבנק ירויח מהם, אבל אין מטרת הבנק כלל וכלל כדי ללוות מהם את דמי המשכורות וליהנות מאותה הלוואה. ולכן נתינת טובת ההנאה נחשבת לאגר נטר, כיון שיש סיבה אחרת לנתינת טובת הנאה זו.

אמנם זה אינו, דנתברר לנו שמטרת הבנק היא בתרתי: [א]. הן ליהנות מכספי המשכורות שייכנסו לחשבון הלקוחות. [ב]. והן מהרווחים שהבנק עתיד להרויח מהלקוחות בדרכים אחרות, וכגון שיקחו משיכות יתר [אוברדרפט], משכנתאות וכו'.

ג. ויש שדנו לומר שכיון שיתכן שהלקוח יפקיד את משכורתו בבנק ובאותו יום ימשוך את כל הסכום, נמצא שהבנק לא ינהה אפילו יום אחד מההלוואה [וביותר שבאופן זה שהלקוח מושך את כספו באותו יום אין כאן הלוואה לבנק כלל], ובכל זאת הבנק לא מתנה את ההטבה של הפטור מעמלות בכך שהכספים ישארו בבנק, נמצא מוכח שמבחינת מבטו של הבנק אין כאן נתינת טובת הנאה תמורת הלוואה אלא יש סיבות אחרות לטובת הנאה אלו.

ואמר מו"ר הגר"ש גלבר שליט"א שזה אינו, דכיון שהרגילות של בני אדם שאינם מוציאים את כל כספם בבת אחת אלא קימעא קימעא, וכיון שהתברר שיש לבנק עניין באותם כספים רבים של הלקוחות שנכנסים לחשבון הלקוח ונמצאים שם עד שהלקוח מושך אותם, נמצא שהמבט הנכון הוא שהבנק משכנע את הלקוחות להלוות לבנק כספים תמורת טובת הנאה, והבנק לוקח בחשבון שרוב האנשים ישאירו את כספם לתקופה מסוימת, אף שיתכנו גם אנשים כאלו שימשכו את כל כספם ביום ההפקדה [וגם יתכנו אנשים שמתחילה הם ביתרת חובה], ונמצא שאלו שהשאירו את כספם הלוו לבנק תמורת טובת הנאה של פטור מעמלות.